

8. Lozynska, T.M. (2007), *Natsionalnyi prodovolchyi rynek v umovakh hlobalizatsii* [National food market in the context of globalization], Vydavnytstvo Kharkivskoho rehionalnogo instytutu Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnya "Mahistr", Kharkiv, Ukraine, 272 p.
9. Luzan, Yu. (2003), *Ukraina na shliakhu do SOT: silskohospodarskyi aspekt* [Ukraine towards WTO agricultural aspect], *Vstup Ukrainy do SOT: novyi vyklyk ekonomichnii reformi*, Alfa-prints, Kyiv, Ukraine, pp. 221–226.
10. Luka, O.F. (2003), "Ukraine in the world market agri-food products", *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 116–121.
11. Maistro, S.V. (2009), *Natsionalnyi ahrarnyi rynek v umovakh hlobalizatsii: mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання* [National agricultural market in the context of globalization: the mechanism of state regulation] Vydavnytstvo Kharkivskoho rehionalnogo instytutu Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnya "Mahistr", Kharkiv, Ukraine, 240 p.
12. Mostovyi, H.I., Savchenko, I.H. (2011), "Concept of free trade between Ukraine and the EU", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 1, pp. 27-31.
13. Ostashko, T.O. (2011), "Risks for agriculture of establishing free trade area with the EU", *Ekonomika Ukrainy*, no. 3, pp. 57-69.
14. Radchuk, O.V. (2009), "Investigation of possible consequences of Ukraine's joining the FTA", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 8, pp. 5-8.
15. Sabluk, P.T., Fesyna, A.A., Vlasov, V.I. etc. (2005), *Ahropromyslovyi kompleks u systemi zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy* [Agro-industrial complex system of foreign economic activity Ukraine], *Instytut ahranoi ekonomiky*, Kyiv, Ukraine, 242 p.
16. Sabluk, P.T., Karych, D.Ya., Kovalenko, Yu.S. (1997), *Osnovy orhanizatsii silskohospodarskoho rynku* [Fundamentals of Agricultural Market], *Instytut ahranoi ekonomiky*, Kyiv, Ukraine, 188 p.
17. Supikhanov, B.K. (2008), "Prospects for the development of agriculture in terms of Ukraine's membership in the WTO and the formation of a free trade area with the EU", *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 138-144.
18. Shubravska, O.V. (2007), "Prospects implementation of agri-food export potential of Ukraine", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 27–32.

УДК 336.1

Задворних С.С.,
викладач кафедри фінансів
Черкаський державний технологічний університет

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПО БОРОТЬБІ З ТІНІЗАЦІЄЮ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ

Zadvornykh S.S.,
lecture of the department of finance
Cherkasy State Technological University

RECOMMENDATIONS FOR IMPLEMENTATION OF THE FOREIGN EXPERIENCE AGAINST THE SHADOW OF FINANCIAL FLOWS

Постановка проблеми. З огляду на стрімкий розвиток економіко-політичних подій, питання імплементації рекомендацій міжнародних організацій та досвіду зарубіжних країн Україною в фінансовій сфері в контексті євроінтеграційних процесів не знайшло ґрунтовного відображення в працях науковців, тому потребує особливої уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти, пов'язані з імплементацією зарубіжного досвіду в фінансовій сфері з'ясовано у працях А. Малярчука – у сфері бюджетних відносин [1], О. Тулай – стосовно формування фінансових та бюджетних відносин на місцевому рівні [2]. Проте ці рекомендації не враховують останніх соціально-економічних змін та аналізу пропозицій міжнародних організацій та експертів.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування можливості та шляхів імплементації зарубіжного досвіду боротьби з тіньовою економікою в українській реальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того, щоб ефективно вдосконалити вітчизняну економіку та підняти її до рівня розвинених європейських країн, потрібно вивчати досвід зарубіжних держав і імплементувати те позитивне, що є в цих країнах, адаптуючи його з врахуванням особливостей вітчизняної економіки.

Дослідимо особливості зарубіжного досвіду боротьби з тінізацією фінансових потоків. Актуальним для України є також досвід боротьби з корупцією зарубіжних країн.

Австрія – країна з низьким рівнем тіньової економіки та досить високим показником сприйняття корупції. Головним напрямом боротьби з корупцією в країні було впровадження заходів по запобіганню корупції серед державних службовців. Для цього австрійським держслужбовцям

заборонено приймати подарунки, спрямовані на те, щоб викликати прихильність чи отримати певну користь, які службовець може надати в силу своїх повноважень (§ 59 Beamten-Dienstrechtsgesetz 1979).

Також антикорупційні заходи не минули партійну діяльність. Згідно §4 Abs. 710 Parteiengesetz [BGBl. Nr. 404/1975] (Цивільний кодекс Австрії), у випадку отримання партіями пожертвувань на значні суми, вони повинні бути оприлюдненими, не залежно від того, чи були вони здійснені приватними особами, чи громадськими організаціями [3; 4].

Великобританія має давні традиції боротьби з корупцією. Перший Закон, що стосувався корупції було прийнято 1889 року, в 1906 та 1916 рр. – про попередження корупції. Британське законодавство досить вузько визначає корупцію, під цим поняттям розуміють хабарництво чи отримання винагороди в обмін на позитивне рішення.

У Британії високу вагу має громадська думка. Найбільшу стурбованість викликають члени парламенту, колишні міністри та посадові особи, що здійснюють консультативну діяльність у фірмах, які мають вплив на державну політику. Для урегулювання таких проблем 1994 року було створено Комітет Нолана. Результатом діяльності Комітету стали рішення призначити парламентського директора стандартів, заборона протекції та розголошення сторонніх заробітків членів парламенту [5, с. 159].

Проте це не єдина організація, що здійснює протидію корупції. Згідно Закону «Про кримінальну юстицію», прийнятого 1987 року, у 1988 року було створено Serious Fraud Office – SFO (Бюро по боротьбі з шахрайством), яке є незалежним органом кримінальної юстиції. Його очолює директор. Діяльність Бюро перебуває під наглядом Генерального атторнея, тобто прокурора. Бюро є основним органом по боротьбі та протидії корупції та шахрайства в особливо великих розмірах. Для розслідувань, що проводить Бюро, організуються спеціальні слідчі групи, до яких входять юристи, фінансисти, спеціалісти у сфері інформаційних технологій, представники поліції (при цьому вони зберігають повноваження щодо розслідування правопорушень) та допоміжний персонал. Директор Бюро зобов'язаний щорічно звітувати Генеральному прокурору, а він, в свою чергу, Парламенту. Також звіт публікується у ЗМІ.

Нідерланди. Боротьба з корупцією в Нідерландах ґрунтується на таких основних принципах: постійної звітності та гласності, зокрема міністр внутрішніх справ доповідає Парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи; розробка системи моніторингу за можливими джерелами виникнення корупції та підозрілими особами; розробка антикорупційного законодавства для посадовців; жорстка система покарань, зокрема заборона обіймати державні посади, штрафи, тимчасове відсторонення від виконання обов'язків; впровадження в усіх органах державної влади підрозділів, що відслідковують діяльність службовців; оприлюднення матеріалів по справах, пов'язаних з корупцією, якщо це не несе шкоди системі національної безпеки; держслужбовці мають право ознайомитись із повною характеристикою на себе; функціонування системи навчання держслужбовців, що роз'яснює всі нюанси, пов'язані з їх діяльністю; функціонування системи державної безпеки по боротьбі з корупцією типу соціальної поліції; покладення на чиновників обов'язку по реєстрації всіх відомих їм випадків корупції; співпраці із ЗМІ [6].

Бельгія. Інтерес представляють заходи щодо запобігання тінізації коштів серед членів партій. Згідно Закону від 4.07.1981 Über die Begrenzung der Wahlkampfausgaben und die Pflichte zur Rechenschaftslegung der politischen Parteien, вибори партіям заборонено фінансувати за рахунок фізичних осіб чи організацій. Весь виборчий процес повинен бути профінансований лише за рахунок власних коштів. Також встановлюється контроль за коштами партій. Для цього вони вкладаються у спільне підприємство, звіт про доходи та витрати якого публікується щорічно, а також про кількість використаних партією коштів. Достовірність інформації перевіряється на парламентському засіданні.

Також дієвим кроком на шляху боротьби з тіньовою економікою було заснування Королівським Указом 17 лютого 1998 року Office Central pour la Repression de la Korrupcion – OCRC (Центрального управління по боротьбі з корупцією). Воно є підрозділом Федеральної поліції та знаходиться під керівництвом Генерального комісара судової поліції та підвітне йому. Управління очолює начальник, а органи судової поліції знаходяться у віданні Міністерства юстиції та судової влади. До штату Управління входить 60 слідчих та спеціалісти цивільних професій. Структурно воно розділене на три відділи: відділ фінансових злочинів, відділ порушень у сфері розподілу субсидій та відділ по розслідуванню порушень та зловживань у контрактах на державні закупівлі. Завданнями OCRC є: аналіз стану корупції; провадження розслідувань у складних справах, пов'язаних з корупцією в державному та приватному секторах управління та економіки; розслідування справ про корупцію у сфері розміщення державних контрактів, проведення державних закупівель, розподілу субсидій; надання допомоги судовій поліції. Проте, у зв'язку з тим, що у відомство цього органу потрапляють усі важкі злочини, пов'язані із корупцією, чи такі, що підривають інтереси державної служби, не залежно від того, чи приналежні вони до діяльності Управління, чи інших структур, приступити до виконання своїх повноважень OCRC може лише за розпорядженням прокуратури [5].

Німеччина. Пріоритетним напрямом у боротьбі з тіньовою економікою у Німеччині вважається боротьба з нелегальною працею та демпінгом заробітних плат на «чорному» ринку праці. У країні

провадиться поступова політика підвищення контролю за ринком праці, підняття мінімальної заробітної платні, також планується ввести диференційовані ставки мінімальної заробітної плати в залежності від галузі на законодавчому рівні та ліквідувати можливість встановлення заробітної плати приватними підприємцями за невідповідними закріпленими законодавчо розмірами. Для боротьби з тінговою економікою та корупцією урядом Німеччини було створено низку організацій, зокрема Bundesfinanzpolizei (Федеральна фінансова поліція), Abteilung zur Bekämpfung der organisierten Kriminalität und der Korruption (Відділ боротьби з організованою злочинністю та корупцією), Departement für innere Angelegenheiten – DIA (Департамент внутрішніх розслідувань).

Особливий інтерес представляє остання організація. Вона була створена у 1995 році у місті Гамбург за зразком діючого у Нижній Саксонії відділу кримінальної поліції, що приймав анонімні повідомлення від громадян про економічні злочини [7]. Ця організація підпорядковується Державному раднику з внутрішніх справ міста Гамбург. До функцій Департаменту належать розслідування нестатутних зв'язків представників поліції зі злочинними угрупованнями та протидія корупції у державній адміністрації. Департамент налічує 54 працівники, тісно співпрацює з іншими поліцейськими підрозділами, аудиторями, податковими органами, митною службою, веде документацію щодо скоєних та виявлених злочинів, зловживань, проведені спецоперації.

Законодавство Німеччини суттєво обмежує можливості державних службовців до ведення тінгової та корупційної діяльності [3]. Для них передбачена повна особиста відповідальність за порушення правомірності дій та службових обов'язків. На державного службовця покладено обов'язок повідомляти про кримінально карні діяння, що стали йому відомі.

Стосовно протидії корупції також слід зазначити, що основним завданням служб Німеччини є знищення фінансової та матеріальної бази злочинців чи угруповань. Для цього застосовують конфіскацію майна та створення законодавчої бази для протидії відмиванню «брудних» грошей. Одним із заходів протидії корупції є також постанова про обов'язковість надання банками інформації представникам правоохоронних органів інформації про здійснені грошові операції, сума яких перевищує 20 тисяч євро, за умов використання цієї інформації виключно у цілях слідства. Досить дієвим заходом також є оподаткування нелегально отриманих доходів.

Дослідження Ф. Шнайдера проілюструвало зниження рівня тінгової економіки в окремих країнах ЄС в результаті здійснення таких методів боротьби з тінговою економікою та корупцією, що підтверджує їх ефективність і раціональність застосування на практиці. Досвід досліджуваних країн є позитивним і може бути застосований іншими країнами.

Також світовий досвід показав, що з розвитком корпорацій та масштабних організацій частка корумпованості саме в цій сфері збільшується і не тільки в Україні. Тому варто зосередити увагу на дослідженні цього виду корупції. В українському законодавстві немає чітко розроблених заходів та рекомендацій, що стосувалися б протидії корупційним діянням в межах самої компанії. Здебільшого мова йде про корупційні діяння фізичних та юридичних осіб по відношенню до посадовців, проте у багатьох країнах є розроблені рекомендації щодо протидії корумпованості серед працівників компанії.

Низку таких рекомендацій запропонувала Міжнародна торгова палата, що з 1977 року працює в напрямі зниження корумпованості. Її фахівцями було розроблено Кодекс поведінки «Протидія корупції», який містить основні заходи боротьби з цим явищем на підприємствах. Цей документ постійно змінюється та доповнюється у відповідності до сучасних економічних реалій.

У цьому Кодексі передбачено наступні напрями боротьби: етика фірми та приклад в особі начальства. Під цим мається на увазі, що кожен працівник, включаючи керівників, повинен поводитись і будувати свої стосунки всередині фірми так, щоб не потрапляти ні від кого в залежність чи не бути зобов'язаним кому-небудь. Надання переваг працівникам, що включає в себе: коректне поводження з партнерами та представниками влади; відповідальність стосовно подарунків; чітке розмежування між діловими та приватними подарунками; уникнення конфлікту інтересів в результаті додаткової зайнятості, в тому числі і розподіл капіталу; пожертвування. Внутрішні організаційні заходи, до яких входять: принцип-чотирьох-очей, чіткий розподіл обов'язків та ведення документації без «білих» плям; ротация персоналу у чутливих сферах; постачальники-альтернативи; система таємних інформаторів; інформація та комунікація. Контроль та санкції, які ґрунтуються на: перевірки достовірності; посиленні контролю та підвищенні стандартів; власне санкціях [8].

Висновки з проведеного дослідження. На основі виконаного дослідження досвіду зарубіжних країн ми дійшли до висновку, що для зниження рівня тінгової економіки в Україні слід імплементувати зарубіжний досвід за сферами застосування наступним чином:

Нормативно-правова сфера: досвід країн із низьким рівнем тінгової економіки показує, що діяльність спеціалізованих служб по боротьбі з корупцією є ефективною, отже заснування Національного антикорупційного бюро за зразком Бюро по боротьбі з шахрайством, яке б стало незалежним органом кримінальної юстиції було би корисним і для України; доцільно також ввести санкції для підприємств, що використовують «чорну» працю з урахуванням масштабів підприємства; підвищення поінформованості населення та навчання посадових осіб щодо правил та норм поведінки, антикорупційного законодавства та діючих систем контролю та санкцій, як і стосовно того, що і в яких межах їм дозволено в ролі посадових осіб є важливим кроком не лише для зниження корумпованості,

але й для підняття фінансової культури та освіченості населення; розробка антикорупційного Кодексу для корпорацій та великих компаній, який буде обов'язковим при організації господарської діяльності та управління дасть змогу знизити рівень корумпованості в підприємницьких структурах та допоможе відобразити реальні доходи підприємств, а отже і збільшити податкові надходження до державного бюджету.

Банківська сфера: доцільно внести зміни до статті 62 Закону України «Про банки та банківську діяльність», а саме – внести до пункту 3 Державну фіскальну службу України; удосконалення системи захисту пластикових карток чіпами було б доцільним в сучасних умовах, оскільки допомогло би суттєво знизити рівень економічної кіберзлочинності.

Податкова сфера: доцільним було би введення спільної відповідальності підприємств-партнерів за нелегальних працівників, несплачені чи сплачені не повною мірою відрахування до соціальних фондів чи приховану заробітну платню.

Подальші дослідження доцільно сконцентрувати на проблемі економічної кіберзлочинності та протидії корумпованості чиновників, що є важливим напрямом в сучасних умовах, особливо з огляду на слабо розвинену нормативно-правову щодо цього.

Література

1. Малярчук А. Зарубіжний досвід формування місцевих бюджетів / А. Малярчук // Вісник ТАНГ. – 2005. – № 1. – С. 23-27.
2. Тулай О. Зарубіжний досвід функціонування місцевих бюджетів та можливість його імплементації у вітчизняну практику [Електронний ресурс] / О. Тулай. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/35284/28-Tulay.pdf?sequence=1>.
3. Maßnahmen zur Bekämpfung der Korruption in den Mitgliedstaaten der EU Reihe Rechtsfragen JURI 101 DE 03-1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/juri/101/info_de.htm.
4. Das Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2014_II_175/BGBLA_2014_II_175.pdf.
5. Прохоренко О.Я. Протидія корупційним проявам в системі державної служби України (організаційно-правовий аспект): дис. ... кандидата наук з держ. упр.: 25.00.03 / Олексій Якимович Прохоренко. – К., 2004. – 206 с.
6. Dreher A. Corruption and the shadow economy: an empirical analysis [Електронний ресурс] / Dreher A., Schneider F. – Режим доступу: <http://ftp.iza.org/dp1936.pdf>.
7. Романюк Б.В. Світовий досвід створення та функціонування інституцій з попередження та боротьби з корупцією [Електронний ресурс] / Б.В. Романюк. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/2010_22/22text/g01.pdf.
8. ICC-Verhaltensrichtlinien zur Bekämpfung der Korruption im Geschäftsverkehr - ein Verhaltenskodex [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.icc-deutschland.de/fileadmin/ICC_Dokumente/ICC-Verhaltenskodex_Korruption_final.pdf.

References

1. Maliarchuk, A. (2005), "Foreign experience of formation of local budgets", *Visnyk TANH*, no. 1, pp. 23-27.
2. Tulai, O. "Foreign experience of function of local budgets and the possibility of its implementation in national practice", available at: <http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/35284/28-Tulay.pdf?sequence=1>.
3. Maßnahmen zur Bekämpfung der Korruption in den Mitgliedstaaten der EU Reihe Rechtsfragen JURI 101 DE 03-1998, available at: http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/juri/101/info_de.htm.
4. Das Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, available at: https://ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2014_II_175/BGBLA_2014_II_175.pdf.
5. Prokhorenko, O.Ya. (2004), "Combating corruption manifestations in the Civil Service of Ukraine (organizational and legal aspects)": dis. PhD in Public Administration : 25.00.03, Kyiv, Ukraine, 206 p.
6. Dreher, A. and Schneider, F. "Corruption and the shadow economy: an empirical analysis", available at: <http://ftp.iza.org/dp1936.pdf>.
7. Romaniuk, B.V. (2010), "International experience of creation and functioning of institutions of prevention and resistance of corruption", available at: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/2010_22/22text/g01.pdf.
8. ICC-Verhaltensrichtlinien zur Bekämpfung der Korruption im Geschäftsverkehr - ein Verhaltenskodex, available at: http://icc-deutschland.de/fileadmin/ICC_Dokumente/ICC-Verhaltenskodex_Korruption_final.pdf.